

տացն: Եւ եւս վասն ընդդիմութեան երկա-
բնակաց, որ հետեւին ըստ մտացածին քանից
իրեանց եւ ոչ ըստ աւանդութեան սրբոց հոգի
ընկալ հարցն»: Միալ է հեղինակի տեսակէտը,
որ «Վեներտիկի Միսիթարեանները երբեք չեն
ըսած, թէ հայերը քաղկեդոնական եղած են, այլ
միշտ ըսած են, որ հայոց վարդապետութիւնը
Քաղկեդոնի վարդապետութեան չի հակասեր»: Եթէ
հեղինակը հաւատում է իր ասածին, ապա
ինչու՞ դարեր շարունակ հայ եկեղեցին համար-
ւեց «Միաբնակ» Միսիթարեան հայրերի կող-
մից: Հեղինակը այս կէտում եւս զբաղեցնում է
ընթերցողին բառախաղութեամբ՝ ներս սպրդեցը-
նելու համար մի անճշտութիւն: Հեղինակին
պիտի առաջարկել մի անգամ եւս կարդալ
Կարապետ Եպիսկոպոս Տէր-Սկրտչեանի
«Բնութեան Խնդրի ցկատմամբ մեր եւ
Միսիթարեան Հայրերի ունեցած հայեացքը»
(Արարատ 1896, էջ 155-164; 353-364) ընդար-
ձակ յօդուածը, որտեղ հեղինակը գրում է որ
թէ եւ Միսիթարեան միաբանութիւնը «իր
կարողութեան չափով աշխատել է ազգայ-
նական տարրը ամուր պահել կաթոլիկ
հայրութեան մէջ», բայց նրանց «այնու ամե-
նայմիւ մեծապէս նպաստել են մեր եկեղեցոյ,
մեր ամբողջ պատմութեան մասին սխալ
գաղափարներ տարածելուն՝ այդ է, որ
ամուրանալի է ըստ մեզ, որ մենք մի քանի
գծերով պետք է ապացուցանել աշխատենք»:
Յօդուածի հեղինակը իր գրութեան առաջին
մասը աւարտում է այս մեծահոգի խնդրանքով.
«Կրօնական խնդիրները պարզելը կրօնական
քննամտութիւն սերմանել չի նշանակում: Քրիս-
տոս է եղբայրութիւն բառի հեղինակը, եւ Նորա
ոգով, Նորա ճշմարիտ վարդապետութիւնը
հասկանալ աշխատել եղբայրատեցութիւն չէ»
(«Երկերի Ժողովածու» Պրակ Ա., Մայր Աթոռ
Ս. Էջմիածին, 2008, էջ. 129-130): Հեղինակի
այս խօսքերն ուղղուած են Միսիթարեան միա-
բանութեան ներկայացուցիչ Ա. Չամչեանին,
Աղէք. Պալենեանին, Վարդան Հացունուն,
Լ. Կոզեանին եւ այլոց: Իսկ Սուրբաա Վրդ.
Պարոնեանը, նախկին Միսիթարեան Միաբա-
նութեան անդամ, իր «Քաղկեդոնեան ժողովը
եւ Հաւաստանեայց Եկեղեցի» գրախօսակա-
նում նուիրուած «Վարք Միսիթարայ Աբբայի»
(Վեներտիկ, 1901), հանգում է հետեւեալ եզրա-
կացութեան «այլ եւս հակասանալի չ'երեւիր թէ
ինչպէս Հայաստանեայց Եկեղեցին, ուղիղ
վարդապետութեան մէջ ըլլալով, կրնար մեր-
ժած ըլլալ գձաղկեղոն եւ գԼեւոն շատ

օրինաւորապէս, եւ թէ այդ մերժումն ոչ
թիրիմացութիւն էր եւ ոչ տգիտութիւն, այլ
յամառութիւն, որ է Հաստատամտութիւն
այսինքն՝ այն ազգային ոգին, որ պինդ, ամուր
եւ հաւատարիմ մնալ եւ պահպանել կը սիրէ
հայրենատուր աւանդութիւնները» («Բանա
սեր», 1900, էջ. 34): «Այն դիրքը, որ այսօրուս
Պապը ընդգծում է թէ՛ «որեւէ հաւանական»
միութեան պարագային միայն հաւատքի
միութիւնն է առանց ուրիշ որեւէ պահանջի, ոչ
աստուածաբանական եզրաբանութեան, ոչ
կանոնական իրաւակարգի». սա մի սկզբունք
էր, որ 800 տարի առաջ բանաձեւել էր հայ
եկեղեցու եռամեծ հայրապետ Ներսէս Շնոր-
հալին եւ իրաւացի է հեղինակը իր կարծիքի
մէջ, որ միութեանական շարժումը եկեղեցիների
մէջ չի հասել Շնորհալիի խորութեան եւ
անկեղծութեան. եւ մի գուցէ այդ է պատճառը,
որ հայ հասարակութեան մէջ այդ հռչակումը
չունեցաւ ակնկալիք արձագանք:

Միսիթար Սեբաստացին իր «Քրիստո-
նէական Վարդապետութիւն եւ Այբբեմարան»
(Վեներտիկ, 1750) գրքում տեղադրում է «այբբե-
մարան ի յուսումն մանկանց հաւատասցելոց»,
որը աւարտում է «Փրկութիւն» բառի «Փ»
տառով, որին ընկերակցող պատկերը ներ-
կայացնում է «Արարատ» լեռը եւ Նոյեան
տապանը այս բնաբանով. «Արտաբոյ Հոռմէա-
կան Եկեղեցոյ չիք Փրկութիւն»: Այս է Հայ
Միսիթարեան հայրերի անկեղծութեան չափը:
1862թ. Վիեննայում Միսիթարեան տպարանից
լոյս տեսած «Ժամակարգութիւն եկեղեցոյ
Հայաստանեայց ըստ կարգաւորութեան սրբոց
թարգմանչաց եւ այլոց սրբոց հարց մերոց»
վերնագիրը եւ բովանդակութիւնն իրար չեն
համապատասխանում: Այստեղ եւս «սպըր-
դած» են որոշ խեղաթիւրումներ: Օրինակ
Ներսէս Շնորհալու շատ սիրելի «Առաւօտ
Լուսոյ» երգի «Բխումն ի Հօրէ, բխես ի
հոգոյս» բառերը դարձրել են «Բխումն ի Հօրէ
եւ յորդոյ բխես ի հոգոյս», իսկ Առաջ
Հինգշաբթիի «Մանկանց» շարականի առաջին
տողի բառերը «Այսօր կանգնեցաւ աւազան
մկրտութեան ի թողութիւն մեղաց», դարձրել են
«Այսօր կարգեցաւ օրինակ խոնարհութեան ի
յողորութիւն վարաց մերոց»:

Ղպտի եկեղեցու աստուածաբանու-
թեան հմուտ մասնագէտ Ֆիլիպպէ Լուիզիէրը
(Philippe Luisier SJ) իր «il miasfismo, un termine
discutibile della storiografia recente. Problemi teo-
logici ecumenici [Cristerianesimo nella Storia, 34

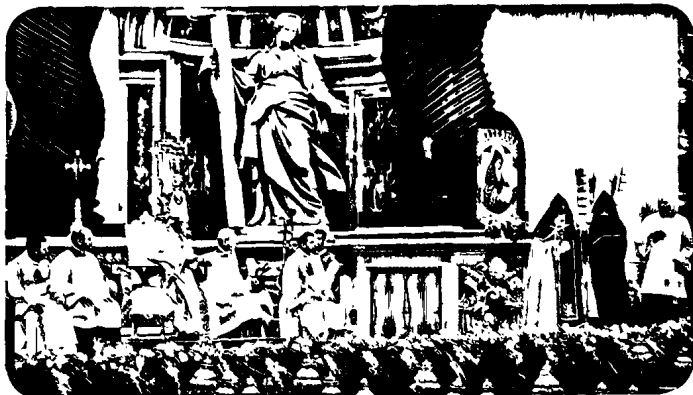
(12013), 299-310] յօդուածի մէջ քննարկում «Միաբնակ» (Monophysite) եզրոյի կիրառումը էկումենիկ բանակցութիւնների շրջանակներում եւ առաջարկում կիրառել «miaphysite» տերմինը: Այս յօդուածը բազմաթիւ այլ աստուածաբանների ուշադրութեան առարկան դարձաւ եւ բազմաթիւ անդրադարձումներ հրատարակեցին նոյն ամսագրում: Դրանցից մէկը Dietmar W. Winkler-ի յօդուածն էր, որտեղ հեղինակը արտայայտում է տեսակէտ, որ Քաղկեդոնի ժողովի դաւանաբանական որոշումների հակադրողներին սխալ է անուանել Միաբնակ (Monophysite): Տարիներ շարունակ աստուածաբանական շրջանակներում ճիգ է արուել տարբերութիւն դնել իրական Միաբնակների, այսինքն Եւտիքէի հետեւողների միջեւ եւ նրանց, որոնք կառչել են Կիրեղ Աղեքսանդրացու «մի բնութիւն» բանաձեւումին: Ըստ այս հեղինակի, էկումենիկ բանակցութիւնների ոլորտում ամենաընդունելի տերմինն այսօր պէտք է համարել «Miaphysitism»:

Բաքի Վարդէան իր 'Mia Physite Christology and the Oriental Orthodox Churches' (vol.37,2016, pp.31-44) գրում է, որ Քաղկեդոնի ժողովին հակառակորդներին կոչեցին «միաբնակներ» կամ «Եւտիքէականներ» ենթադրելով, որ նրանք հետեւում են Եւտիքէի հերետիկոսութեան, մինչդեռ նրանք ճշգրիտ էին, թէ՛ վերջինս եւ թէ՛ նրա ուսմունքը: Արեւելեան եկեղեցիների համար Կիրեղ Աղեքսանդրացու բանաձեւումը «մի բնութիւն բանին Մարմնացելոյ», ամենայարմար լեզուաբանական բանաձեւումն է՝ Քրիստոսի մէջ մարդկային եւ աստուածային բնութիւնների կատարեալ միութիւնը արտայայտելու համար:

Քրիստոս կատարեալ մարդ է եւ կատարեալ Աստուած, բայց միութիւնից յետոյ մարդացեալ «Բանը հեղինակն է Քրիստոսի ողջ գործունէութեան»: Արեւելեան եկեղեցիները երբեք չեն կիրառում 'monophysis', եզրը, այլ գործածում են «miaphysis»-ը՝ Կիրեղեան իմաստով: Քաղկեդոնականների եւ ոչ-Քաղկեդոնականների միջեւ տեղի ունեցած երկխօսութիւնների ողջ ընթացքում, սկսած 1960 թ., ձգտել են այս հասկացութեանը: Իսկ Սեբաստիան Բրոկն իր պատասխան յօդուածի մէջ 'Miaphysite, not monophysite' (Vol.37,2016 45-54) գրում է, որ թէեւ Լուիզիերն իր բոլոր վիճարկումներով արդարացի է 'miafisismo' եզրի կիրառութեան առնչութեամբ, սակայն էկումենիկ տեսանկիւնից, 'miaphysite', 'miaphysism' եզրերը կարելի էր դնել ունեն ըրիստոսաբանական երկու դիրքերի տարբերութիւնները շեշտելու եւ լուրջ անհասկացողութիւններից խուսափելու համար:

Լեւոն Արքեպիսկոպոս Զեքեանի այն դիտողութիւնը, թէ Գրիգոր Նարեկացու «Տիեզերական Վարդապետ» հռչակելը «ամենմար անցաւ՝ առհասարակ մեր հայ հասարակութեան մէջ, նոյնիսկ մտաւորականութեան, նոյնիսկ քերես երբեմն, հոգեւորականութեան մէջ», անկեղծութեան պակասի պատճառով էր: Ժամանակն է Միսթարեան Ուխտի միաբանները յստակեցնեն որոշ բառաձեւումների իսկական իմաստները՝ «եկեղեցոյ Հայաստանեայց ըստ կարգաւորութեան սրբոց Թարգմանչաց» կամ «մեր հասարակութեան» ո՞ր «Հայաստանեայց եկեղեցոյ» եւ ո՞ր հասարակութեան» մասին է խօսքը:

Լեւոնոն

Ս. Գրիգոր Նարեկացիի «Տիեզերական Վարդապետ» հռչակումը Վատիկանի մէջ